

VELKOMMEN TIL SPORET VED NIELS EBBESEN SKOLEN

På det 2,4 km lange spor går du gennem et gammelt istidslandskab, ser på naturen, samt menneskers brug og forandring af landskabet.

POST 1

Under sidste istid blev der skubbet og flyttet med en stor del af Danmarks øverste jordlag og der blev bragt millioner af sten hertil fra Norge, Sverige, Finland og Baltikum. Der strømmende store mængder vand ud under og væk fra iskanten. Vandet strømmede så hurtigt, at det skyllede render i jorden. Det er en sådean rende, du står i her. Renden er blevet dybere af det vand, der har løbet her, siden istiden sluttede for 14000 år siden.

POST 2

Når du ser dig omkring og kigger op i trækrone, opdager du, at der er mange forskellige løvtræer. Løvtræerne har flade blade, der falder af i løbet af efteråret. For at se forskel på træerne skal du nok gå tættere på. Kig både på stammerne, bladene og knopperne. Du kan eventuelt også se på frø og frø kapsel.

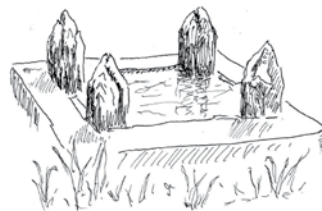

- Bøg: Glat grå bark - brune små knopper - elipsoformet tilspidset blad - frugten er en frø kapsel med pigge
- Eg: Furet grå bark - rødbrune næsten runde knopper - stærk bølgekantet blad - frugten er en nød i bunden af skål
- Ask: Furet grå bark - store sorte knopper - bladet delt op i 11-13 småblade - frugten er aflange nødder med vinger på.
- Kirsebær: Tværstribet bark - brune buttede knopper - elipsoformet blad med fine savtakker i kanten - frugten er et rødt stenbær
- Rødel: Furet mørk bark - brunviolet knopper - næsten runde bølgede og takkede blade - frugten er små kogler.

POST 3 HELLIGKILDEN

Det er en kilde, som har betydet meget, da der engang lå en lille landsby. Dengang havde man ikke den viden, som man har i dag. Derfor sagde man, at kilden kunne helbrede syge. Folk troede, at kilden var

livsgivende, fordi de ikke blev syge, når de drak af vandet. Kildens vand var rent, og det var nyt for landsbyboerne. Når nogen var syge, tog de op til kilden for at blive helbredt. Der var meget vigtige ritualer for hvordan det skulle foregå, så man var sikker på, at sygdommene ikke blev spredt.

POST 4 SKVÆT MØLLE

Skvæt Mølle var i middelalderen en meget vigtig del af Skanderborg, for uden en mølle kunne man ikke lave brød. Skvæt Mølle var en vandmølle, den blev altså drevet af et kæmpe vandhjul, som ved hjælp af opstemmet vand kørte rundt. Møllen malede mel og korn.

Der er ikke et entydigt svar på, hvorfor den hedder "Skvæt Mølle". Men når noget skvætter, er det fordi det bliver hældt. Der er en del møller i Danmark, som hedder Skvæt mølle, og det er fordi, sådan en mølle kun havde en begrænset vandkapacitet.

I 1973 brændte møllebygningen, men da der ikke var nok opbakning til at opbygge den igen, blev den ikke genopbygget.

POST 5 ELMETRÆET

Elmetræet er indvandret til Danmark for mere end 9000 år siden. I årtusinder har det været et udbredt skovtræ, men nu er det på grund af elmesygen udryddet som sådant. Når træet har nået en vis størrelse, bliver det beboet af forskellige insekter, bl.a. den lille elmebarkbille. Disse biller laver gange inde under barken. Desværre lever billen i et symbiotisk* forhold med den svamp der forårsager elmesygen. Hvis blade og skud i træets krone begynder at visne, er træet smittet. Dette skyldes et giftstof, som svampen udskiller. Træet vil prøve at indkapsle det smittede område, men denne proces lukker for vedkarene, hvorved tilførselen af vand og næringsstoffer til bladene stopper og træet går ud.

*Symbiose - et samliv mellem to organismer, der er til gensidig nytte for begge

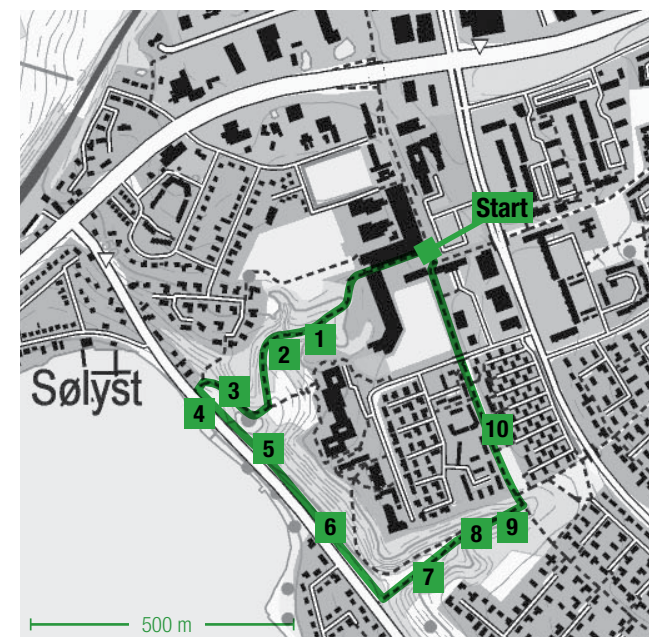
POST 6 SKANDERBORG, SKANDERUP KIRKE OG SLOTSKIRKEN

Skanderborg by er jo ikke lige pludseligt væltet ned fra himlen. Nej, det er faktisk en meget gammel by, hvis oprindelse man kan spore tilbage til omkring 1100 – tallet. Navnet Skanderborg er heller ikke helt tilfældigt. "Et kært barn har mange navne" ligeså Skanderborg. Igennem tiden har

byen haft tre forskellige navne. Det første var Skanders Torp også kaldt Skandethorp, dette er fra omkring 1100 - tallet. En landsby med sin kirke, nemlig Skanderup Kirke og sit sogn. Senere i 1100 – tallet byggede Valdemar den Store Skanderborg Slot, i dag kendt som Slotskirken. Beliggenheden blev nøje udvalgt. Nogle af fordelene var, at der var vand rundt omkring borgen og at den lå højere end det omkringværende landskab.

POST 7 REGNVANDSBASSINERNE I SKOVEN

I tilfælde af regnvejr eller afsmeltning af sne afledes vand til bassinerne fra oplandet bl.a. boligområderne ved Højvangen, Kildevænget, Kildeparken og Højdedraget svarende til 14 ha eller ca. 28 fodboldbaner. Formålet med bassinerne er til dels at være buffer for store mængder regnvand, dels til at kunne bundfælde organisk materiale og forurenende stoffer, så disse ikke ledes videre ud i Skanderborg Sø. Ved store regnskyl kan der tilføres op til 2000 liter vand pr sekund, svarende til en middelstor dansk å. Da afløbet til Skæv Mølleå, som løber langs med Oddervej, kun maksimalt kan aflede 83 liter pr sekund, vil de store vandmængder staves op i bassinerne og der med kan nedfældningen af de uønskede stoffer ske i regnvandsbassinerne. Der er permanent vådt volumen på ca. 850 m³, der til kommer et forsinkelsesvolumen på ca. 1550 m³ inden vandet vil nå op til kanten af bassinerne. Desuden skal ophobningen af regnvandet være med til mindske oversvømmelsesrisikoen i Gudenåsystemet, som Skanderborg Sø er en del af.

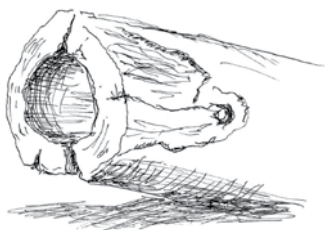
Se efter den gule folderkasse – her starter sporet

Ruten er på sporet afmærket med gule trekanten på pæle

POST 8 KAMPEN OM LYSET

Når du står her, kan du se en dyb kløft med mange høje træer foran dig. Kigger du op, ser du, at trækronerne når til samme niveau, hvad enten de står i bunden eller på toppen af kløften. Alle træer skal have lys. Derfor forsøger alle træer, at vokse hurtigt nok, så de kan beholde en plads i solen. Mange af de træer, som ikke kan nå at vokse hurtigt nok, vil bukke under og dø. Det er derfor at træerne i bunden af kløften må hurtigere end de træer er på toppen af kløften.

POST 9

Her ser du et fældet træ. Det var farligt at lade det stå, da det var ved at være spist op indefra af svampe.

POST 10 LADEGÅRDENE

Den jord du går på lige her har tidligere tilhørt en meget stor gård, som lå der hvor Edelsborg ligger nu.

Det var Skanderborg Ladegård og den var ejet af kongen. Gården skulle forsyne alle de mange ansatte, soldaterne og hestene ved Skanderborg Slot, og når kongen boede her, skulle også hans store hof have mad. Med tiden blev slottet ikke brugt mere og i 1767 blev Skanderborg Ladegård udstykket og solgt til private. Det blev til de såkaldte ladegårde: Edelsborg, Fredensborg, Christineborg, Mallinggård og Damsgård. Nu er næsten alle markerne fra disse gårde bebygget med beboelse, industri og skoler.

Ladegården Fredensborg lå lige der hvor ruten begyndte, der hvor skolestien går mellem Skanderborg Gymnasium og Niels Ebbesen Skolen.

KORTSIGNATURER - RUTEKORT

	Levende hegn		Jorddige
	Jernbane		Sti
	Vej		Markvej
	Rute		

4 Henvisning til forklaring

Den grønne firkant svarer til rutekortet på indersiden. GPS-kordinater til startpunktet: 56.04581, 9.94358.

Projekt „Spor i Landskabet“ åbner markerede spor i hele landet.

Projektet har følgende samarbejdspartnere:
Danmarks Naturfredningsforening · Dansk Skovforening
Friluftsrådet · Kommunernes Landsfor. · Landbrug & Fødevarer
Landdistrikternes Fællesråd · Naturstyrelsen
Støttet af Nordea-fonden og Miljøministeriet.

Teksterne om Skanderborg, Helligkilden og Skævt Mølle er skrevet af Camilla, Caroline, Nicoline og Josefine 8.c på Niels Ebbesen Skolen. De øvrige tekster er skrevet af Peder Johansen, Ulrik Marcussen og Martin Degn Niels Ebbesen Skolen.

Tegninger af Peder Johansen.

Kilder: Helle Reinholdt, Skanderborg Museum og
Kaare With Jensen, Skanderborg Kommune

Yderligere oplysninger om „Spor i Landskabet“ fås hos:
Landbrug & Fødevarer, Axeltorv 3, 1609 København V
E-mail: spor@lf.dk

WWW.SPOR.DK

SPOR0447 · www.artegrafik.dk · 5/2013

Sporet ved Niels Ebbesen Skolen

SPOR I
LANDSKABET